

2 intarpas. Lietuvos eksporto rinkos dalies ES raida: struktūrinis vertinimas

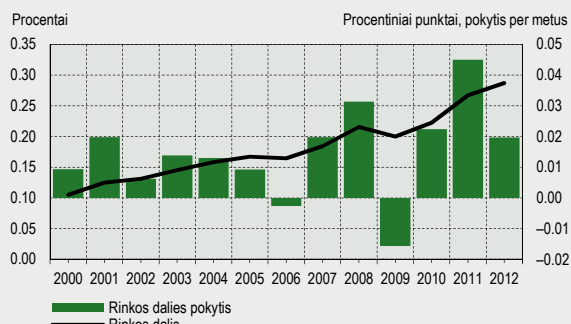
ES yra didžiausia Lietuvos prekių eksporto rinka – 2012 m. į ją buvo nukreipta 60,5 proc. šalies prekių eksporto ir 74,4 proc. lietuviškos kilmės prekių eksporto (neįtraukiant mineralinio kuro eksporto¹ – atitinkamai 53,8 ir 71,3 %). Pastarųjų metų Lietuvos eksporto į ES plėtra buvo itin sparti: 2010–2012 m. šalies eksporto nominalus vidutinis metinis augimas sudarė apie 25 proc. (neįtraukiant mineralinio kuro – 18 %). Tai lėmė ir auganti prekybos partnerių vidaus paklausa, ir Lietuvos eksportuotojų gebėjimas plėsti eksporto rinkas. Šiame intarpe pateikiama struktūrinė analizė parodo Lietuvos eksporto rinkos dalių ES kaitą, t. y. atskleidžia, kaip keitėsi rinkos dalys pagal produktus ir ES šalių grupes². Taip apibrėžta eksporto rinkos dalių kaitos analizė yra svarbi tiek vertinant istorinę lietuviškos produkcijos eksporto raidą, tiek numatant jos perspektyvą ir iš dalies atskleidžia Lietuvos integraciją į bendrąją ES rinką bei jos etapus.

Nuo 2000 iki 2012 m. bendra Lietuvos eksporto, neįskaitant mineralinio kuro, dalis ES beveik patrigubėjo (žr. A pav.). Ypač sparčiai ji augo 2010–2012 m. Tai rodo, kad pastaruosiu metu Lietuvos eksportuotojai labai aktyviai kovoja dėl pozicijų ES rinkoje. 2009 m., per krizę, įmonės sugebėjo optimizuoti veiklą persiorientuodamos nuo tuo metu ypač silpnos vidaus rinkos prie išorės rinkų. Prie eksporto rinkos dalies ES prieaugio prisidėjo ir kiti konkurencingumo veiksniai: santykinai sumažėjusios vienetinės darbo sąnaudos, padidėjusios užsienio investicijos, didesni ES struktūrinių fondų srautai. Vis dėlto šie veiksniai skirtingų prekių grupių eksportą ir eksportą į skirtingų šalių rinkas veikė nevienodai.

Lietuvos eksportas į ES pagal prekių grupes yra gana diversifikuotas. Daugiausia eksportuojama chemijos pramonės, žemės ūkio ir maisto produktų, taip pat baldų ir mechaninių įrenginių. Vertinant rinkos dalies kaitą (žr. B pav.), matyti, kad augo beveik visų produktų grupių eksportas, bet ypač – žemės ūkio produktų ir maisto, chemijos pramonės produkcijos, transporto priemonių bei medienos gaminių (įskaitant baldus) eksportas. Vienintelė prekių grupė, kurios rinkos dalis mažėjo, yra tekstilės gaminiai. Atkreiptinas dėmesys, kad daugiausia augo vidutinio ir aukšto technologinio imlumo prekių grupių eksporto rinkos dalys, žemo technologinio imlumo prekių grupių jos augo santykinai mažiau (išsamiau šios tendencijos nagrinėjamos 1 priede). Tai rodo, kad Lietuvos pramonė gana sėkmingai persiorientuoja į didesnės pridėtinės vertės produktų gamybą.

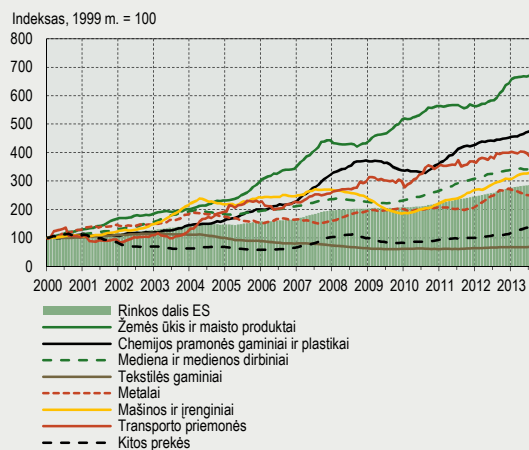
Lietuva didelę produkcijos dalį eksportuoja į kitas Baltijos šalis: 2012 m. eksportas į Latviją ir Estiją sudarė atitinkamai 7,3 ir 2,6 proc. viso prekių eksporto, neįskaitant mineralinio kuro. Reikšmingą šalies eksporto struktūros dalį sudaro ir didžiosios Vakarų Europos šalys (Vokietija, Prancūzija, Nyderlandai,

A pav. Lietuvos eksporto ES, neįskaitant mineralinio kuro, rinkos dalies kaita

Šaltiniai: Eurostatas („Comext“ duomenų bazė) ir Lietuvos banko skaičiavimai.

B pav. Lietuvos eksporto ES, neįskaitant mineralinio kuro, rinkos dalių kaita pagal prekių grupes (12 mėn. slenkamoji suma)

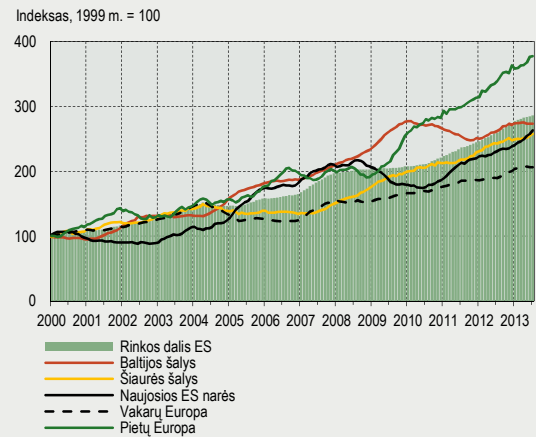

Šaltiniai: Eurostatas („Comext“ duomenų bazė) ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Jungtinė Karalystė), taip pat Šiaurės Europos šalys (Švedija, Danija, Suomija) ir Lenkija. Santykinai mažesnę dalį sudaro Pietų Europos šalys. Pastarojo dešimtmečio Lietuvos eksporto į ES šalis rinkos dalių kaita nevienoda (žr. C pav.). Labiausiai per analizuojamą laikotarpį augo šalies eksporto rinkos dalis Pietų Europos šalyse. Sėkminga buvo ir eksporto į kitas rinkas plėtra – pastarąjį dešimtmetį daugiau negu pustrėčio karto padidėjo Lietuvos eksporto rinkos dalys Baltijos šalyse, Šiaurės šalyse ir naujosiose ES valstybėse. Eksporto rinkos dalis Vakarų Europos šalyse augo sparčiai, bet šiek tiek lėčiau nei eksporto į kitas ES šalių grupes dalys. Aiškiai matyti, kad Lietuvos įmonės eksportuodamos labiausiai ėmė orientotis į geografiškai artimas šalis, taip pat į tas valstybes, kuriose rinkos dalys analizuojamo laikotarpio pradžioje buvo mažiausios.

Atlikta analizė rodo, kad nuo integracijos į ES pradžios Lietuvos eksportuotojų pozicijos ES rinkoje labai pagerėjo. Vis dėlto didinti eksporto rinkos dalis dar yra nemažai erdvės – jos galėtų didėti tam tikrose ES šalyse ir prekių grupėse. Tačiau tai, kiek šis procesas bus nuoseklus ir greitas, labai priklausys nuo palankios Lietuvos konkurencingumo raidos. Todėl gili konkurencingumo veiksmų analizė ir konkurencingumo stiprinimo priemonių vertinimas tebėra labai aktualios užduotys šios srities tyrėjams.

C pav. Lietuvos eksporto ES, neįskaitant mineralinio kuro, rinkos dalių kaita pagal šalių grupes (12 mėn. slenkamoji suma)

¹ Mineralinio kuro (iš esmės – naftos produktų) eksportas 2012 m. sudarė beveik trečdalį Lietuvos prekių eksporto, tačiau jis labai priklauso nuo vienos įmonės (AB „ORLEN Lietuva“) veiklos rezultatų. Jie labai veiktų viso eksporto raidos vertinimą, todėl skaičiavimai atliekami mineralinio kuro eksporto neįtraukiant.

² Rinkos dalims ir jų metinei kaitai skaičiuoti naudoti Eurostato „Comext“ duomenų bazės duomenys nuo 1999 m. sausio mėn. iki 2013 m. liepos mėn. Atliekant analizę taikomas toks ES valstybių suskirstymas: Baltijos šalys (Estija ir Latvija), Šiaurės šalys (Danija, Suomija ir Švedija), Vakarų Europa (Airija, Austrija, Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija, Jungtinė Karalystė ir Vokietija), Pietų Europa (Graikija, Ispanija, Italija ir Portugalija), Naujosios ES narės (Čekijos Respublika, Bulgarija, Kipras, Kroatija, Lenkija, Malta, Rumunija, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija).